

सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागांतर्गत
शासकीय वसतिगृहे व शासकीय निवासी
शाळेतील प्रवेशित विद्यार्थ्यांना भोजन पुरवठा
करण्यासाठी नियुक्त भोजन पुरवठादारांच्या सेवा
सुरु ठेवणेबाबत..

महाराष्ट्र शासन

सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग

शासन निर्णय क्रमांक:- बीसीएच-२०२०/प्र.क्र.२५-क/शिक्षण-२

मंत्रालय, विस्तार भवन, मुंबई- ४०० ०३२

दिनांक : १९ जून, २०२५

वाचा:-

- १) शासन निर्णय, उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग, क्र.भांखसं-२०१४/प्र.क्र.८२/भाग ३/
उद्योग-४, दि.१.१२.२०१६
- २) शासन निर्णय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्रमांक:- बीसीएच-२०१०/
प्र.क्र.४३०/ मावक-४, दि.२६ जुलै, २०११
- ३) शासन निर्णय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्रमांक:-बीसीएच-२०२०/
प्र.क्र.२५-क/ शिक्षण-२, दि.२४ जून, २०२२
- ४) शासन निर्णय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, क्रमांक:-बीसीएच-२०२० /
प्र.क्र.२५-क / शिक्षण-२, दि. ६ नोव्हेंबर, २०२३
- ५) आयुक्त, समाजकल्याण, पुणे यांचे पत्र क्र. सकआ/शिक्षण/भो.ठे./मुल्यमापन अहवाल
/प्रथम वर्ष/२०२४-२५/का-५अ/३०९, दि.३.२.२०२५.

प्रस्तावना:-

सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागांतर्गत मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांच्या शिक्षणासाठी सद्यस्थितीत ४४३ शासकीय वसतिगृहे सुरु असून अनुसूचित जाती व नवबौध्द मुला-मुलींच्या शिक्षणासाठी एकूण ९३ शासकीय निवासी शाळा सुरु आहेत. विभागांतर्गत शासकीय वसतिगृहांमध्ये एकूण ४३,८०० विद्यार्थी प्रवेशित असून शासकीय निवासी शाळांमध्ये एकूण १४,६०० विद्यार्थी प्रवेशित आहेत. विभागांतर्गत शासकीय वसतिगृहे व शासकीय निवासी शाळांमधील प्रवेशित विद्यार्थ्यांना आहारामध्ये सकाळी नाष्टा, दूध, दोन वेळचे जेवण, उकडलेली अंडी, शाकाहारी मुलांसाठी कॉर्न प्लेक्स, प्रत्येक दिवशी एक सफरचंद व ऋतुमानाप्रमाणे मिळणारे एक फळ याप्रमाणे सकस व पौष्टिक आहार देण्यात येतो. त्यानुसार शासकीय वसतिगृहे व शासकीय निवासी शाळेतील प्रवेशित विद्यार्थ्यांना सकस, पौष्टिक व चांगल्या दर्जाचे भोजन देण्यासाठी ई-निविदा प्रक्रिया राबवून संदर्भाधीन क्र.४ येथील शासन निर्णय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, दिनांक ६ नोव्हेंबर, २०२३ अन्वये विभागनिहाय भोजन पुरवठादारांची नेमणूक करण्यात आलेली आहे. सदर शासन निर्णयातील अ.क्र. ३ (XIV) अन्वये “निविदेतील पुरवठा कालावधी हा ३ वर्षासाठी राहिल व दरवर्षी भोजन पुरवठादारांच्या कामाचे मुल्यमापन समाधानकारक आहे. याबाबत आयुक्त, समाजकल्याण, पुणे यांच्याकडून अहवाल प्राप्त

झाल्यानंतर पुढील वर्षी भोजन पुरवठा चालू ठेवण्याबाबत शासन स्तरावरून निर्णय घेण्यात येईल, अशी तरतुद करण्यात आलेली आहे. त्यानुषंगाने संदर्भाधीन क्र. ५ च्या पत्रान्वये आयुक्त, समाजकल्याण, पुणे यांनी विभागांतर्गत शासकीय वसतिगृहे आणि शासकीय निवासी शाळांमधील प्रवेशित विद्यार्थ्यांना पुरविण्यात येणाऱ्या भोजन पुरवठ्याचा मुल्यमापन अहवाल शासनास सादर केलेला आहे. त्यानुषंगाने भोजन पुरवठादारांनी प्रवेशित विद्यार्थ्यांना भोजन पुरवठा करताना निविदेतील अटी व शर्तीचा भंग केल्यास आकारावयाच्या दंड निश्चित करणे व सदर भोजन पुरवठादारांना ई-निविदेतील तरतुदीनुसार वार्षिक ८% दरवाढ देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागांतर्गत शासकीय वसतिगृहे व शासकीय निवासी शाळेतील प्रवेशित विद्यार्थ्यांना चांगल्या दर्जाचा भोजन पुरवठा करण्यासाठी विभागनिहाय नियुक्त करण्यात आलेल्या भोजन पुरवठादारांना शासन निर्णय, दिनांक ६ नोव्हेंबर, २०२३ अ.क्र.३ (XIV) मधील तरतुदीनुसार वार्षिक ८ % दरवाढ देण्यास या शासन निर्णयाद्वारे मान्यता देण्यात येत आहे. सदर दरवाढ ही दिनांक १ जून, २०२५ पासून लागू राहील. तसेच सदर भोजन पुरवठादारांनी विद्यार्थ्यांना भोजन पुरवठा करताना ई-निविदेतील अटी व शर्तीचे उल्लंघन केल्यास पुरवठादारांना आकारावयाचे दंड निश्चित करण्यात आलेले असून ते खालीलप्रमाणे आहेत:-

१. भोजन पुरवठादारांनी विद्यार्थ्यांना कमी आहार दिल्यास त्याप्रमाणात देयकात कपात करण्यात यावी. याशिवाय दररोज रु.५००/- ते १०००/- दंड आकारण्यात यावा. उदा. एक अंडे कमी दिल्यास रु.६ X १०० विद्यार्थी याप्रमाणे रु.६००/- कपात व रु.५००/- दंड अशी एकूण रु.११००/- याप्रमाणे दुहेरी दंड आकारण्यात यावा.
२. भोजन पुरवठादारांनी विद्यार्थ्यांना आहारामध्ये ठरवून दिलेल्या दिवशी चिकन न दिल्यास रु.६५/- (१/४ किलोचा दर) X १०० विद्यार्थी याप्रमाणे रु.६५००/- कपात व रु.१०००/-दंड असा एकूण रु.७५००/- असा दुहेरी दंड आकारण्यात यावा.
३. प्रवेशित विद्यार्थ्यांना अंडी किंवा दूध न दिल्यास/कमी दिल्यास पुरवठादारांच्या देयकातून रु.५००/- कपात करण्यात यावेत. तसेच विद्यार्थ्यांना आहारामध्ये मटन/चिकन न दिल्यास देयकात कपात करावी व पुरवठादारांना रु.१०००/- प्रतिदिन दंड आकारण्यात यावा.
४. शासकीय वसतिगृहे व शासकीय निवासी शाळेतील प्रवेशित विद्यार्थ्यांना पुरविण्यात येणारे जेवण निकृष्ट दर्जाचे आढळल्यास भोजन पुरवठादारांना प्रतिदिन रु.१०००/- याप्रमाणे दंड आकारण्यात यावा.
५. विद्यार्थ्यांना पुरविण्यात येणाऱ्या अन्नामध्ये अखाद्य पदार्थ सापडल्यास तो अन्नपदार्थ बदलून देण्यात यावा. तसेच यासाठी पुरवठादारांना प्रतिदिन रु.२०००/- याप्रमाणे दंड करण्यात यावा.

६. भोजन पुरवठादाराने मध्येच भोजन पुरवठा बंद केल्यास पर्यायी व्यवस्थेपोटी होणाऱ्या अधिकच्या खर्चास संबंधित भोजन पुरवठादार संस्था जबाबदार राहिल, जादा खर्च होणारी रक्कम पुरवठादारांच्या सुरक्षा ठेवीच्या (Security Deposit) रक्कमेतून अथवा देय असणाऱ्या इतर कोणत्याही देयकातून प्रचलीत बाजार भावाप्रमाणे वसूल करण्यात यावी.
  ७. विद्यार्थ्यांना पुरविण्यात येणाऱ्या आहाराचा दर्जा निकृष्ट आढळल्यास निविदेतील अटी व शर्ती प्रमाणे भोजन पुरवठादारास दंड आकारण्यात येईल व दंडाची रक्कम भोजन देयकातून वसूल करण्यात यावी.
  ८. विद्यार्थ्यांना भोजन पुरविताना स्वयंपाक घरात आरोग्यदायी वातावरण राहिल, याची सर्वस्वी जबाबदारी भोजन पुरवठादारांची राहिल. तथापि, भोजन पुरवठादारांच्या निष्काळजीपणामुळे विषबाधेचे प्रकार घडल्यास त्याची सर्वस्वी जबाबदारी भोजन पुरवठादार यांच्यावर राहिल. या आदेशातील सर्व बाबी भोजन पुरवठाधारकास बंधनकारक राहतील. तसेच वसतिगृहातील जेवणात विषबाधा तथा तत्सम प्रकार आढळल्यास भारतीय दंडविधान संहिता कायदानुसार भोजन पुरवठादारावर फौजदारी कारवाई करण्यात येईल. सदर कारवाई ही ई-निविदा आणि करारनाम्याप्रमाणे (JV Agreement) करण्यात येईल.
  ९. भोजन पुरवठा निकृष्ट दर्जाचा आढळल्यास तसेच याबाबत विद्यार्थ्यांनी तक्रार केल्यास त्याची सक्षम अधिकाऱ्यामार्फत चौकशी करण्यात येईल. सदर चौकशीमध्ये तथ्य आढळून आल्यास भोजन पुरवठादाराविरुद्ध अन्नभेसळ प्रतिबंधक अधिनियम तसेच इतर प्रचलीत शासन आदेश / नियम/ अधिनियम अन्वये कारवाई करण्यात येईल. तसेच अशावेळी संबंधित पुरवठादारांना काळ्या यादीमध्ये टाकून संबंधित भोजन पुरवठादाराचा भोजन पुरवठा काढून घेऊन अन्य पात्र ठेकेदारास त्याच दराने अथवा प्रचलित नियमानुसार पुरवठा आदेश देण्यात यावा.
२. ज्या पुरवठादारांनी विद्यार्थ्यांना चांगल्या दर्जाचा भोजन पुरवठा केलेला नाही व त्यांचे काम समाधानकारक आढळून आलेले नाही, अशा पुरवठादारांना आयुक्त, समाजकल्याण, पुणे यांच्यामार्फत नियमाप्रमाणे दंड आकारण्यात यावा व तीन महिन्यांनंतर सदर पुरवठादारांच्या कामाचा आढावा घेऊन याबाबतचा सविस्तर अहवाल स्वयंस्पष्ट अभिप्रायासह पुढील कार्यवाहीसाठी शासनास सादर करावा.
३. शासकीय वसतिगृहे व शासकीय निवासी शाळांमधील प्रवेशित विद्यार्थ्यांना भोजनपुरवठा केलेल्या पुरवठादारांची देयके आयुक्त, समाजकल्याण, पुणे यांनी तपासणी व छाननी करून शासन मान्यतेसाठी सादर करावीत. याकामी सहसचिव (शिक्षण-२) यांची नियंत्रक अधिकारी (Controlling Officer) व अवर सचिव (रोखशाखा) यांची आहरण व संवितरण अधिकारी (DDO) म्हणून नियुक्ती करण्यात येत आहे.

४. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२५०६१९११४५०५००२२ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(सो.ना.बागुल)
सहसचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत:-

१. मा. राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई,
२. मा.सभापती, विधानपरिषद यांचे खाजगी सचिव, विधानभन, मुंबई,
३. मा.अध्यक्ष, विधानसभा यांचे खाजगी सचिव, विधानभन, मुंबई,
४. मा.मुख्यमंत्री यांचे अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
५. मा.उपमुख्यमंत्री (नगर विकास) यांचे प्रधान सचिव/सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
६. मा.उपमुख्यमंत्री (वित्त) यांचे प्रधान सचिव/सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
७. मा.मंत्री (सा.न्या.) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
८. मा.राज्यमंत्री (सा.न्या.) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
९. मा.विरोधी पक्ष नेता, विधानसभा/विधानपरिषद, विधानमंडळ, मुंबई,
१०. प्रधान सचिव, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य यांचे स्वीय सहाय्यक, मंत्रालय, मुंबई,
११. आयुक्त, समाजकल्याण आयुक्तालय, पुणे,
१२. महालेखापाल (महाराष्ट्र -१/२), (लेखा परिक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता), मुंबई/नागपूर,
१३. सर्व प्रादेशिक उपायुक्त, समाजकल्याण,
१४. सर्व सहाय्यक आयुक्त, समाजकल्याण,
१५. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.
१६. निवासी लेखा अधिकारी, मुंबई,
१७. शिक्षण-२ संग्रहार्थ.